

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (Ι.Ε.Π.)

**Πράξη: “Επιμόρφωση εκπαιδευτικών/εκπαιδευτών
σε θέματα Μαθητείας” με κωδικό ΟΠΣ (ΜΙΣ) 5008057**

**Υποέργο 1: “Υποστηρικτικές ενέργειες
για την υλοποίηση της Επιμόρφωσης”**

**Παραδοτέο Π.1.5.2.β: Επιμορφωτικό υλικό για τη ΘΕ4.1
«Βασικές αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων»**



**Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση**
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



Περιγραφή της Θεματικής Ενότητας

- Στην ενότητα αυτή εστιάζουμε στο πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων και εξετάζουμε τις θεωρητικές προσεγγίσεις που το υποστηρίζουν. Επίσης, διερευνούμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ενήλικων εκπαιδευόμενων και τις προϋποθέσεις της αποτελεσματικής μάθησης.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Με την ολοκλήρωση της μελέτης του κεφαλαίου αυτού, θα είστε σε θέση να:

- Διακρίνετε τις διαφορές μεταξύ των ειδών και μορφών εκπαίδευσης.
- Συγκρίνετε τα βασικά σημεία σημαντικών θεωρητικών προσεγγίσεων σχετικά με την Εκπαίδευση Ενηλίκων.
- Αναγνωρίζετε τα χαρακτηριστικά των ενήλικων εκπαιδευόμενων και να τα συγκρίνετε με εκείνα των ανηλίκων.
- Περιγράφετε τις αρχές της βιωματικής μάθησης και της αποτελεσματικής μάθησης ενηλίκων.
- Συνειδητοποιείτε τα εμπόδια και τις δυσκολίες των ενήλικων εκπαιδευόμενων κατά τη μαθησιακή διαδικασία.

Περιεχόμενα

- Παρουσίαση Προγράμματος
- Αλληλογνωριμία
- Εκπαιδευτικό Συμβόλαιο
- Το πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων
- Θεωρητικές Προσεγγίσεις
- Βασικές Αρχές στη μάθηση των Ενηλίκων

Γνωριμία

- Ποιοι είμαστε;
- Ποιες είναι οι προσδοκίες μας;
- Τι μας προβληματίζει;
- Από πού αντλούμε δύναμη;

Πώς θα δουλέψουμε



Συνεργατικά



Διαδραστικά



Ανταλλάσσοντας γνώμες, προτάσεις,
εμπειρίες



Με σεβασμό στον συνομιλητή



Χρήση κινητών



Διαλείμματα / Ωράριο

ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Τα τρία είδη εκπαίδευσης

- Η τυπική εκπαίδευση (formal education)
- Η μη τυπική εκπαίδευση (non formal education)
- Η άτυπη μάθηση (informal learning)

Η Εκπαίδευση Ενηλίκων αφορά...

...οποιαδήποτε μαθησιακή δραστηριότητα ή πρόγραμμα σκόπιμα σχεδιασμένο από κάποιο φορέα:

- που ικανοποιεί συγκεκριμένες **ανάγκες** (επαν)εκπαίδευσης, κατάρτισης ή ενδιαφέροντος,
- που απευθύνεται σε **ενήλικα** άτομα, που η κύρια δραστηριότητα τους δεν είναι οι σπουδές,
- λειτουργεί βάσει των **αρχών** μάθησης των ενηλίκων.

Πού διεξάγεται (ενδεικτικά)

- Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας
- Εσπερινά Σχολεία
- Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων
- Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
- Κέντρα Γεωργικής Εκπαίδευσης
- Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης
- Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης
- Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών
- Σχολές Γονέων
- Λαϊκή Επιμόρφωση
- Φροντιστήρια Ξένων Γλωσσών και Η/Υ για ενηλίκους
- Κέντρα Δια Βίου Μάθησης
- Ενδοϋπηρεσιακές επιμορφώσεις

Η εξέλιξη της Εκπαίδευσης Ενηλίκων στην Ελλάδα

Αρχές 20ου αιώνα και μεσοπόλεμος:

- νυχτερινά σχολεία και μαθήματα αλφαριθμητισμού στο πλαίσιο:
 - της αναβάθμισης του μορφωτικού επιπέδου των Ελλήνων
 - της προσπάθειας αφομοίωσης των πληθυσμών που έφτασαν στη χώρα ή των μειονοτήτων που παρέμειναν μετά τις ανταλλαγές πληθυσμών
- Δραστηριότητες μορφωτικών οργανώσεων (π.χ. Φιλολογικός Σύνδεσμος Παρνασσός κτλ)

Η εξέλιξη της Εκπαίδευσης Ενηλίκων στην Ελλάδα

Νόμος 4239/1929

Δημοτικά Σχολεία δια τους πνευματικώς ανωμάλους παίδας.
Υπαίθρια σχολεία (για ασθενικά παιδιά). Νυκτεριναί σχολαί.

Άρθρο 12

- ✦ Σκοπός των νυκτερινών σχολών είναι η καταπολέμηση του αναλφαβητισμού των υπερβάντων την νόμιμον προς φοίτησιν εις το δημοτικό σχολείο ηλικία, η υποβοήθησις της γλωσσικής αναπτύξεως των ξενοφώνων και η παροχή εις τούτους στοιχείων μορφώσεως εκ της συγχρόνου ζωής του Έθνους.
- ✦ Εις τας νυκτερινάς σχολάς διδάσκεται ανάγνωσις, γραφή, αριθμητική, ερμηνεία των κατά την Κυριακήν αναγιγνωσκομένων Ευαγγελίων και Πράξεων των Αποστόλων, Εθνική ιστορία, γεωγραφία και παρέχονται στοιχειώδεις επαγγελματικά γνώσεις, αναλόγως των τοπικών αναγκών.

Η εξέλιξη της Εκπαίδευσης Ενηλίκων στην Ελλάδα

Από το 1945 μέχρι το 1974: αναπτύχθηκε στη βάση της πολιτικο-ιδεολογικής στρατηγικής, με στόχο να προάγει...

...τα ελληνοχριστιανικά ιδεώδη,

...τη θρησκεία,

...την οικογένεια,

...την «υγιή» πολιτική συνείδηση της μη κομμουνιστικής θεώρησης της κοινωνίας και της οικονομίας.

Η εξέλιξη της Εκπαίδευσης Ενηλίκων στην Ελλάδα

Στη δεκαετία του '80:

- Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης
- Επιδοτήσεις από ΕΟΚ για την εκπαίδευση ενηλίκων
- Νομαρχιακές Επιτροπές Λαϊκής Επιμόρφωσης
- Έμφαση στην επιστημονική εξειδίκευση στελεχών του δημόσιου ή και ιδιωτικού τομέα (ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ) και στην ενδοϋπηρεσιακή κατάρτιση

Η εξέλιξη της Εκπαίδευσης Ενηλίκων στην Ελλάδα

Από τα μέσα της δεκαετίας του '90

- Η έμφαση είναι πλέον στην Κατάρτιση
- Ίδρυση του ΕΚΕΠΙΣ
- Έντονη δραστηριοποίηση των ΚΕΚ

Η εξέλιξη της Εκπαίδευσης Ενηλίκων στην Ελλάδα

Σήμερα συνδέεται με στόχους όπως:

...**Απόκτηση επαγγελματικών δεξιοτήτων**, για την αντιμετώπιση της ανεργίας.

...**Προσωπική ανάπτυξη**, για την καλύτερη διαχείριση του εαυτού και των εφοδίων που διαθέτει ο καθένας, σε συνάρτηση με την εργασιακή αποκατάσταση.

...**Μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού**, για περιπτώσεις που σχετίζονται όχι μόνον με την ανεργία και το χαμηλό εισόδημα αλλά και με το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης.

Η εξέλιξη της Εκπαίδευσης Ενηλίκων στην Ελλάδα

Ν. 3879/2010: δύο ισότιμοι πυλώνες της ΔΒΜ

– Η Επαγγελματική Κατάρτιση

δίνει έμφαση στη δυνατότητα άμεσης ανταπόκρισης στις ανάγκες της αγοράς εργασίας ενισχύοντας τις προοπτικές απασχόλησης.

– Η Γενική Εκπαίδευση Ενηλίκων

περιλαμβάνει όλες τις οργανωμένες μαθησιακές δραστηριότητες που απευθύνονται σε ενήλικα άτομα που στοχεύουν στον εμπλουτισμό γνώσεων, στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου, καθώς και στην άμβλυνση των μορφωτικών και κοινωνικών ανισοτήτων.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Η θεωρία (κίνημα) της εκπαίδευσης για την κοινωνική αλλαγή (P. Freire)

- ▶ Αναπτύχθηκε τις δεκαετίες 1960-1980, κυρίως στη Λατινική Αμερική
- ▶ Ο Freire (1921-1997) επηρεάστηκε από τη δουλειά του σε προγράμματα καταπολέμησης του αναλφαριθμητισμού στη Βραζιλία της δεκαετίας του 1960.
- ▶ Ανέδειξε την αξία της **«λαϊκής επιμόρφωσης»** με στόχο να ενδυναμώσει τις κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες, ώστε να εντοπίζουν τις δυνάμεις που τις καταπιέζουν και δεν τους επιτρέπουν να αναπτύξουν το δυναμικό τους (Tennant, 1997).



Η θεωρία (κίνημα) της εκπαίδευσης για την κοινωνική αλλαγή (P. Freire)

- ▶ Η άποψη του Freire ήταν ότι **τα καταπιεσμένα άτομα δεν κατανοούν την πραγματικότητα** στην οποία ζουν και θεωρούν τον κόσμο ως ένα δομημένο καθεστώς στο οποίο οφείλουν να προσαρμοστούν.
- ▶ Επιχείρησε να τα ενθαρρύνει να αναλάβουν συλλογική δράση που θα μπορούσε να οδηγήσει στην **κοινωνική αλλαγή**.
- ▶ Ο Freire ανέπτυξε ένα μοντέλο αλφαριθμητισμού που στηριζόταν στην εξέλιξη των **πολιτισμικών κύκλων** του κινήματος της Λαϊκής Επιμόρφωσης που άνθισε στη Βραζιλία του 1950.
- ▶ Οι πολιτισμικοί κύκλοι δεν ήταν τίποτε άλλο παρά μια ομάδα ενηλίκων οι οποίοι σε τακτά χρονικά διαστήματα συζητούσαν διάφορα θέματα που τους απασχολούσαν.

Η θεωρία (κίνημα) της εκπαίδευσης για την κοινωνική αλλαγή (P. Freire)

- ▶ Ρόλος των εκπαιδευτών ήταν να λειτουργούν ως **διευκολυντές** της συζήτησης εισάγοντας για προβληματισμό ορισμένα κρίσιμα ζητήματα που στόχο είχαν να διαφωτίσουν το κεντρικό θέμα.
- ▶ Οι εκπαιδευτές αξιοποιούσαν ορισμένες λέξεις-κλειδιά, τις οποίες χρησιμοποιούσε συχνά ο λαός.
- ▶ Οι λέξεις αυτές δεν ήταν τυχαίες. Είχαν ταξινομηθεί αλφαβητικά και κωδικοποιούσαν τον τρόπο ζωής του λαού. π.χ. μπορούσαν να εισάγουν τη λέξη «εργασία» η οποία με την σειρά της, θα οδηγούσε στη λέξη «εργάτης» και στη λέξη «εργατικά δικαιώματα» κ.ο.κ.

Η θεωρία της Ανδραγωγικής (M. Knowles)

- ▶ Αναπτύχθηκε ως θεωρία στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και επικράτησε περίπου έως το τέλος της δεκαετίας του 80, ορίζεται *«ως η τέχνη και η επιστήμη να βοηθάς ενηλίκους να μαθαίνουν»*.
- ▶ Η θεωρία της Ανδραγωγικής αναφέρεται στην ανάγκη των ενηλίκων εκπαιδευομένων για αυτο-πραγμάτωση δηλαδή για αναγνώριση και ανάπτυξη όλου του δυναμικού τους.



Η θεωρία της Ανδραγωγικής (M. Knowles)

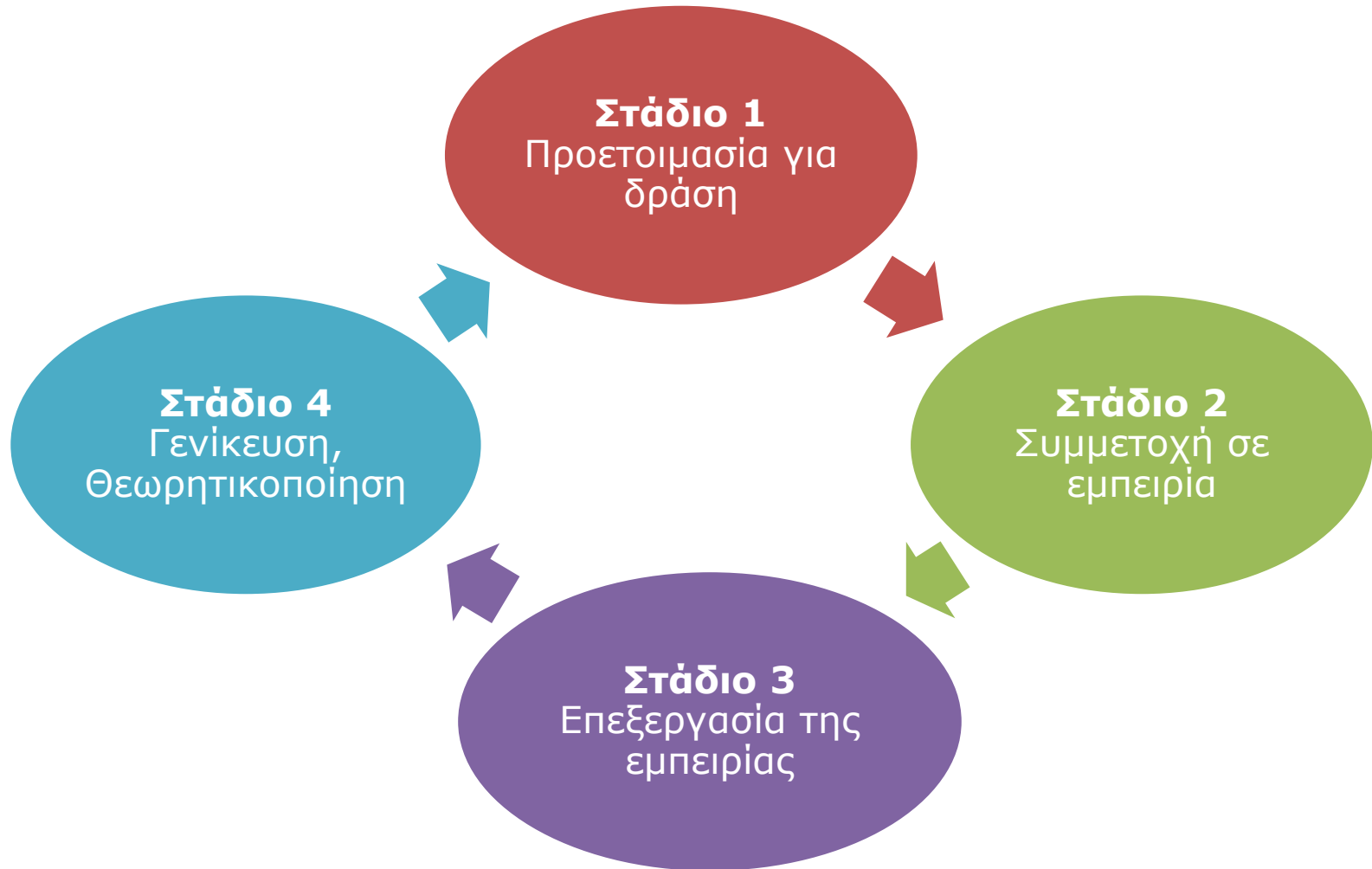
Η Ανδραγωγική υποστηρίζει, ότι οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι έχουν ορισμένα χαρακτηριστικά που τους διαφοροποιούν από τα παιδιά και χρειάζονται διαφορετικού τύπου εκπαίδευση. Η θεωρία στηρίζεται σε 6 παραδοχές:

- **1)** Οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι έχουν ανάγκη να γνωρίζουν **γιατί πρέπει να μάθουν** κάτι πριν εμπλακούν στη διεργασία της μάθησης.
- **2)** Οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι έχουν ανάγκη να **αυτο-καθορίζονται**, δηλαδή να παίρνουν οι ίδιοι τις αποφάσεις που αφορούν την ζωή τους και, ταυτόχρονα, έχουν την ανάγκη να τους αντιμετωπίζουν οι άλλοι ανάλογα.

Η θεωρία της Ανδραγωγικής (M. Knowles)

- **3)** Οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι έχουν **συσσωρευμένες πολλαπλές και πολυσύνθετες εμπειρίες**, οι οποίες τους διαφοροποιούν από τα παιδιά, καθώς αποτελούν πηγές μάθησης.
- **4)** Οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι θέλουν να αποκτήσουν γνώσεις που θα τους **βοηθήσουν να αντιμετωπίσουν ορισμένες από τις καταστάσεις τις οποίες βιώνουν**.
- **5)** Οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι θέλουν να αποκτήσουν **συγκεκριμένες γνώσεις** παρά αφηρημένες και ακαδημαϊκές έννοιες.
- **6)** Οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι έχουν **ισχυρά εσωτερικά κίνητρα για μάθηση**.

Κύκλος της μάθησης (Kolb)



Ο κύκλος της μάθησης

Στάδιο 1: το άτομο προετοιμάζεται να πάρει αποφάσεις, επιθυμεί να δράσει

Στάδιο 2: το άτομο δρα, αντιμετωπίζει πραγματικές καταστάσεις, αποκτά νέες εμπειρίες

Στάδιο 3: το άτομο εξετάζει και επεξεργάζεται τις νέες εμπειρίες, κατανοεί τη σημασία τους

Στάδιο 4: το άτομο ταξινομεί τις νέες εμπειρίες και τις συνδέει με υπάρχουσες γνώσεις

Η θεωρία της Μετασχηματίζουσας Μάθησης (Jack Mezirow)

- Αναπτύχθηκε από τα τέλη της δεκαετίας του 1970.
- Θεωρείται η πιο σημαντική και ολοκληρωμένη επιστημονικά.
- Αξιοποιεί αρχές, πορίσματα και ερευνητικά δεδομένα τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των ψυχολογικών και κοινωνιολογικών θεωριών που ανέπτυξαν οι Dewey, Freire, Knowles, Kegan, Habermas, Goleman κ.ά.



Βασικές θέσεις της θεωρίας της Μετασχηματίζουσας Μάθησης

- ▶ Η μετασχηματίζουσα μάθηση αναγνωρίζει τις δυνατότητες του ατόμου για θετική προσωπική αλλαγή και δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην **αξιοποίηση των εμπειριών** των ενηλίκων εκπαιδευομένων για κριτικό στοχασμό.
- ▶ Ο Mezirow υποστηρίζει ότι η μάθηση δεν αποτελεί απλή συσσώρευση νέων γνώσεων οι οποίες προστίθενται σε παλαιότερες.
- ▶ Η μάθηση είναι μια διεργασία κατά την οποία αρκετές βασικές **αξίες και παραδοχές** με βάση τις οποίες λειτουργούμε, **αλλάζουν**.

Η θεωρία της Μετασχηματίζουσας Μάθησης

- ▶ Με την ενηλικιότητα συνειδητοποιούμε ότι **δεν υπάρχει μία και μόνη παγιωμένη αλήθεια** κι ότι όλο αυτό το σύστημα των παραδοχών και πεποιθήσεών μας, μπορεί να αποδειχτεί ανεπαρκές για την αντιμετώπιση καινούργιων καταστάσεων κι εμπειριών.
- ▶ Τότε ξεκινά ο **μετασχηματισμός θεώρησης**, καθώς οι ενήλικοι έρχονται αντιμέτωποι με τη διαπίστωση ότι μία πεποίθηση ή/και μία πρακτική που μέχρι χθες ήταν αποτελεσματική, σήμερα αποτυγχάνει να δώσει λύση...
- ▶ ειδικά αν χρειαστεί να αντιμετωπίσουμε ένα νέο, αιφνιδιαστικό βίωμα.

Σύμφωνα με τον Mezirow:

- ▶ αν ο εκπαιδευτής ενηλίκων:
 - δεν μπορεί να διαμορφώσει και να εξετάσει κριτικά,
 - αλλά και να μεταβάλλει, όταν χρειάζεται, τις δικές του αφετηρίες, θεωρήσεις και παραδοχές,
 - δεν μπορεί και να βοηθήσει ουσιαστικά τους ενηλίκους εκπαιδευόμενους του να εμπλακούν σε μια τέτοια διαδικασία,
 - καθώς, ο ουσιαστικός ρόλος που αναλαμβάνει αφορά στη «βοήθεια προς τους εκπαιδευόμενους να αποσαφηνίζουν, να επεξεργάζονται και να δρουν επί των παραδοχών τους»

ΑΡΧΕΣ ΜΑΘΗΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Χαρακτηριστικά ενήλικων εκπαιδευόμενων

- Αναπτύσσουν την **κριτική** τους σκέψη
- Η απόφαση τους για μάθηση είναι σχεδόν πάντα **αυτόνομη**
- Προτιμούν οι γνώσεις που θα αποκομίσουν να έχουν νόημα για τη ζωή τους και, αν είναι δυνατόν, άμεση **εφαρμογή**
- Οι προηγούμενες **εμπειρίες** τους επηρεάζουν τη διαδικασία μάθησης
- Στους ενήλικες υπάρχει εντονότερη διαφοροποίηση ως προς τους **τρόπους μάθησης**
- Προτιμούν την **ενεργητική συμμετοχή** στη μάθησιακή διαδικασία

Εμπόδια στη μάθηση ενηλίκων

- Εμπόδια που αφορούν στις **καταστάσεις ζωής** (situational barriers)
- Εμπόδια του εκπαιδευτικού **πλαisiού** (institutional barriers)
- Εμπόδια **προδιάθεσης** (dispositional barriers)



Προϋποθέσεις αποτελεσματικής μάθησης

Ο ενήλικος μαθαίνει όταν:

- ✓ η εκπαίδευση έχει άμεση σχέση με τις **ανάγκες** και τις **εμπειρίες** του
- ✓ **ενεργεί** και **εμπλέκεται** στη διεργασία μάθησης
- ✓ βρίσκεται σε **κλίμα** που ευνοεί τη συμμετοχή

Αρχές Βιωματικής Μάθησης

- Αξιοποίηση των **βιωμάτων** των εκπαιδευομένων προκαλώντας νέα βιώματα
- Ενθάρρυνση της **ενεργητικής συμμετοχής** και της ανακαλυπτικής μάθησης
- Έμφαση στην **αναζήτηση** και τη **δημιουργικότητα** αντί της απομνημόνευσης
- Κινητοποίηση τόσο σε επίπεδο **διανοητικό** όσο και **συναισθηματικό**
- Προώθηση της **προσωπικής ανάπτυξης** και της **αυτογνωσίας**

Ο ενήλικος, εάν προσέχει, συγκρατεί:

- 10% από αυτά που διαβάζει
- 20% από αυτά που ακούει
- 30% από αυτά που βλέπει
- 50% από αυτά που βλέπει και ακούει
- 80% από αυτά που λέει
- 90% από αυτά που λέει, ενώ ταυτόχρονα εκτελεί πράξεις στις οποίες εμπλέκεται ενεργητικά